

**A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE
A HALLGATÓK ÉLETHOSSZIG TARTÓ
SPORTSZOCIALIZÁCIÓJÁBAN - EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSI
JÓ GYAKORLATOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN**

ABSZTRAKT

Kutatásunk célja, hogy bemutassuk azokat a jó gyakorlatokat, melyek képesek a hallgatókat „megmozgatni”, motivációként szolgálhatnak számukra ahhoz, hogy fontosnak tartás az egészségük megőrzését, s ennek részeként a rendszeres sportolást a későbbiekben is. Fullan és Stiegelbauer (1991) implementációs modelljükben elkülönítik az *inicializációt*, amely a fejlesztést elindító motivációt, az *implementáció folyamatát*, ami az innovációs elképzelések gyakorlati megvalósítását, valamint a *fenntartás szakaszát*, ami az implementált gyakorlatok mindennapi pedagógiai folyamatokba való beépülését jelenti. Vizsgálatunkban a modell ezen utolsó (fenntartási) szakaszát elemeztük az egészségfejlesztés fizikai aktivitáshoz, sportoláshoz kapcsolódó programok intézményi különbségeinek feltárásával. Ha azt akarjuk vizsgálni, hogy milyen lehetőségei vannak az egészségfejlesztésnek a felsőoktatásban, akkor az Ottawai Charta (WHO 1986) és a Jakartai Nyilatkozat (WHO 1997) alapján az egyetemet mint színteret kell vizsgálnunk, hiszen a hallgatók itt élik a mindennapi életüket. Kutatásunkban 15 interjút készítettünk magyarországi (5), kárpátaljai (3), erdélyi és partiumi (5), vajdasági (1) és felvidéki (1) intézmények sportért felelős vezetőivel az intézmény sport- és egészségfejlesztő koncepciójáról, programokról, ezek szerepéről, hatásairól, tapasztalatokról. Ahhoz, hogy a különböző a sportoláshoz és testneveléshez kapcsolódó egészségfejlesztő programok hatékonyan működjenek, s ezek hozzájáruljanak a hallgatók élethosszig tartó sportszocializációjához, fontos a közösségépítő, a diákok igényeit figyelembe vevő szervezés, a testnevelő tanárok személyes kapcsolata a hallgatókkal, az intézményvezetés elköteleződése az egészségtudatos, sportos életmód iránt, s kezdetben egy kötelező jelleg ezeken a programokon való részvétel külső motivációként, ami szerencsés esetben aztán belsővé alakul át.

1. BEVEZETÉS⁵³

Az egészségfejlesztő stratégiák értéke hosszútávon akkor térülhet meg, ha a sportból való elvándorlás jelenlegi töréspontjainál, mint például oktatási rendszerből való kikerülés, a mozgásos életmód folytatásához, vagy az ismételt bekapcsolódáshoz rendelkezésre áll egy olyan kínálati portfólió, mely a különböző igénycsoportokat kiszolgálja (Perényi - Bodnár 2015). A felsőoktatási egészségfejlesztésbe beletartoznak az itt elsajátított ismeretek, attitűdök és készségek, valamint az intézményi környezet is (beleértve az infrastruktúrát, az egészségmegőrzéssel kapcsolatos értékek, normák közvetítését, valamint az oktatók, munka- és hallgatótársak közösségeit). Kutatásunk célja, hogy bemutassuk a felsőoktatási intézmények felelősségét és szerepét a hallgatók egészséges életmódra való szocializációjában, illetve ismertessük néhány kárpát-medencei felsőoktatási intézmény egészségfejlesztő koncepcióját, s ennek részeként azokat az eszközöket, jó gyakorlatokat, melyek az élethosszig tartó sportszocializációt és tágabban értelmezve, egészségtudatos életmódot hivatottak megalapozni a hallgatók körében. A fiatalok egészségi állapotának javítása érdekében kulcsfontosságú az egészséget veszélyeztető egyéni és társadalmi tényezők csökkentése, valamint olyan tevékenységek tervezése és megvalósítása, amely(ek) segítségével képessé válnak arra, hogy törődjenek egészségükkel és javítsák azt. Ebből egyenesen következik a felsőoktatási intézmények feladata, lehetősége, kulcsszereplőinek felelőssége (Bárdos - Kraiciné Szokoly 2018). Tanulmányunk e nemes feladat gyakorlati megvalósulását mutatja be és értékeli.

2. ELMÉLETI HÁTTER⁵⁴

Valamennyi ország arra törekszik, hogy az egészséges, a felsőoktatásból kikerülő fiatalok magatartásukkal pozitív példaként szolgáljanak a társadalom többi rétege számára, ezáltal a követendő életmód kialakítására a felsőoktatás adhat lehetőséget utolsó nevelési szintéreként. Az egyetemet mindenképpen, mint színteret kell tekintenünk, hiszen a hallgatók itt élik a mindennapi életüket, itt tanulnak, dolgoznak (Barabás 2013). A színtér megközelítések sokéves múltra nyúlnak vissza. Az Ottawai Charta (WHO, 1986) az egészséget támogató környezetre fókuszál, és a Jakartai Nyilatkozat (WHO, 1997) is a színterek értékét hangsúlyozza, hiszen csak megfelelő környezeti feltételek mellett tudnak megvalósulni az egészségfejlesztő stratégiák. Az első és legjobban ismert színtér alapú program, az ún. „egészséges városok” világszerte népszerű mozgalommá vált (Tsouros et al. 1998). Ezt követően lett ismert az „egészségfejlesztő iskolák” mozgalma is.

⁵³ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4-DE-61 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

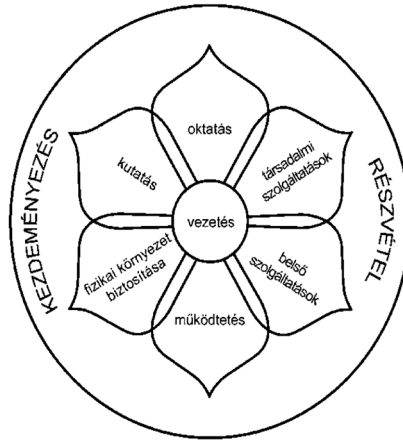
⁵⁴ Az elméleti háttér Moravec Marianna munkája.

A gondolat továbbvitele a felsőoktatásra az Egyesült Királyságban Dooris és munkatársai nevéhez fűződik (Dooris 2005). Ezen munkák alapján elmondható, hogy a közoktatásból a felsőoktatásra továbbgondolva, az Egészségfejlesztő Egyetem olyan intézmény, amely kultúrájába integrálja az egészséget, mint szervező értéket. Az intézmény az oktatók és hallgatók egészségét, egyúttal a szélesebb közösség jóllétét is védi. Az egészségnek fontos helye van az egyetemi tervek között és az egyetem politikájában. Az ilyen egyetem olyan egészséges fizikai környezetet alakít ki és tart fenn, amelyben az egészséget támogató, és az ott dolgozókra jó hatással lévő munkahelyek teremthetők; ugyanakkor elősegítik a hallgatók egészséges személyes fejlődését és társas kapcsolatait (Moravec 2018). Az egészségfejlesztő egyetemek egyik legfontosabb alapirodalma, a Strategic framework for the Health Promoting Universities project (Tsouros et al. 1998), mely szerint az egyetemek legalább három okból fontos szereplői az egészségfejlesztés folyamatának. Elsőként az egyetemek „nagyüzemek”, ahol több tízezer ember dolgozik, él, tölti a szabadidejét, tanul, számukra az egyetemek számos szolgáltatást is nyújtanak (pl. sport, kollégium, közlekedés), így ha egészségfejlesztés szellemében működnek, akkor valóban az emberek életmódját is befolyásolhatják. Második szempontként az egyetemeken nagyon sok hallgató megy keresztül, akik később akár vezető pozícióba is kerülhetnek saját munkahelyükön, így ha elsajátítják az egészségfejlesztő szemléletet, akkor mások életére is nagy hatással lehetnek. Harmadrészt mivel az egyetemek rendszerint magas társadalmi presztízsnak örvendenek a szűkebb és tágabb közösségükben is példamutató a szerepük, így tágabb környezetükre is hatással lehetnek.

3. EGÉSZSÉGFEJLESZTŐ EGYETEM HAZAI KONCEPCIÓJA

Az egészségfejlesztés hazánkban is egyre nagyobb szerepet kap a felsőoktatásban. A társadalom hosszú távú jóllétét tekintve a felsőoktatási intézmények szerepe és felelőssége nemcsak az értelmiség képzésére korlátozódik, hanem az egészség és életminőség fejlesztésében is kiemelkedő szerepet játszik.

**1. ábra: A magyarországi program jelképül választott hatszirmú virág modell
(Az egészségfejlesztés beavatkozási területei az egyetemeken)**

Forrás: NEFI 2015

Az 1. ábrán szemléltetett modell a magyarországi program jelképül választott hatszirmú virágot mutatja be, melynek felső szirmjai az egyetemek alapfeladatait ábrázolják. Kutatásunkban terjedelmi korlátok miatt ezekre alapfeladatokra, az oktatásra, a belső szolgáltatásokra, a működtetésre, valamint a fizikai környezet biztosítására szeretnénk fókuszálni. Az oktatás a képzési módszerek, egészséggel, életvezetéssel kapcsolatos információk tudatosítását; hallgatóbarát tanulás- és oktatásszervezést, tanulás, munka, szabadidő, pihenés egyensúlyát jelenti. Vizsgálatunkban azokra a programokra fókuszálunk, amelyek elsősorban a rendszeres fizikai aktivitáshoz, illetve olyan órákhoz kapcsolódnak, amelyekben megjelenik az egészséges életmódra való nevelés megtanítása, illetve a sportolás. Alapvetően a testnevelés órákra, valamint olyan képzési programokra, amelyeknek része az egészségnevelés-, testi nevelés megalapozása (óvopedagógus, tanító- és tanárképzés esetében). A belső szolgáltatás az egészséges életvitelt, hallgatói szocializációt támogató szolgáltatási rendszerek a sport, testmozgás, közösségi terek és programok, klubok, orvoshoz fordulás lehetőségének biztosítását mutatja. A működtetés az egészséget értéként kezelő szervezeti kultúrát, valamint a fizikai környezet biztosítását, az egészséges tanulást, munkavégzést, szocializációt támogató természeti és építetett környezet, tanulási feltételeket, valamint a szabadidő kulturált eltöltésére alkalmas helyszínek (kampusz, park, kerékpárutak/tárolók, biztonság, sportlétesítmények) meglétét jelenti. Az alsó szirmok az alapfeladatok ellátásához szükséges feltételek biztosítását jelképezik. A szirmok átfedik egymást, ezzel is jelezve, hogy egymással kölcsönösen összefüggő területekről van szó.

A középpontban az intézmény és az egészségfejlesztő program szakmai vezetése helyezkedik el, mint a stratégiákat és az egész intézmény kultúráját, működését meghatározó irányító, szervező és támogató erő. Vizsgálatunkban ennek a központi szervező tényezőnek, a vezetésnek a szerepét is feltérképezzük. Kutatjuk, hogy mit jelent számukra és mit szeretnének, hogy jelentsen az intézmény életében, identitásában a sport. Esetünkben kérdésként, esetlegesen problémaként merülhet fel, hogy a megvalósítás során a csak döntéshozói nézőpontot alkalmazó top-down, vagy az alsóbb szinteket, a másik megvalósítói oldalt is közelebről vizsgáló bottom - up nézőpontot elkülönítő megközelítés lesz-e mérvadó. Az egyik a felülről irányított, a másik az alulról szerveződő folyamat (Fitz 1994). Az 1. ábrán a részvétel és kezdeményezés feliratok azt hangsúlyozzák, hogy – miként egy intézmény – egy egészségfejlesztő program is csak akkor lesz sikeres, ha képes az egyetemi polgárok (legyen az oktató, intézményvezető, vagy hallgató) aktív részvételére támaszkodni, ösztönözni. Tehát a kezdeményezés esetünkben azokat a „jó gyakorlatokat” jelentik, amelyek segítségével a hallgatók aktív részvételét a gyakorlatban is, és nem csak elméleti modellek keretében lehet megvalósítani.

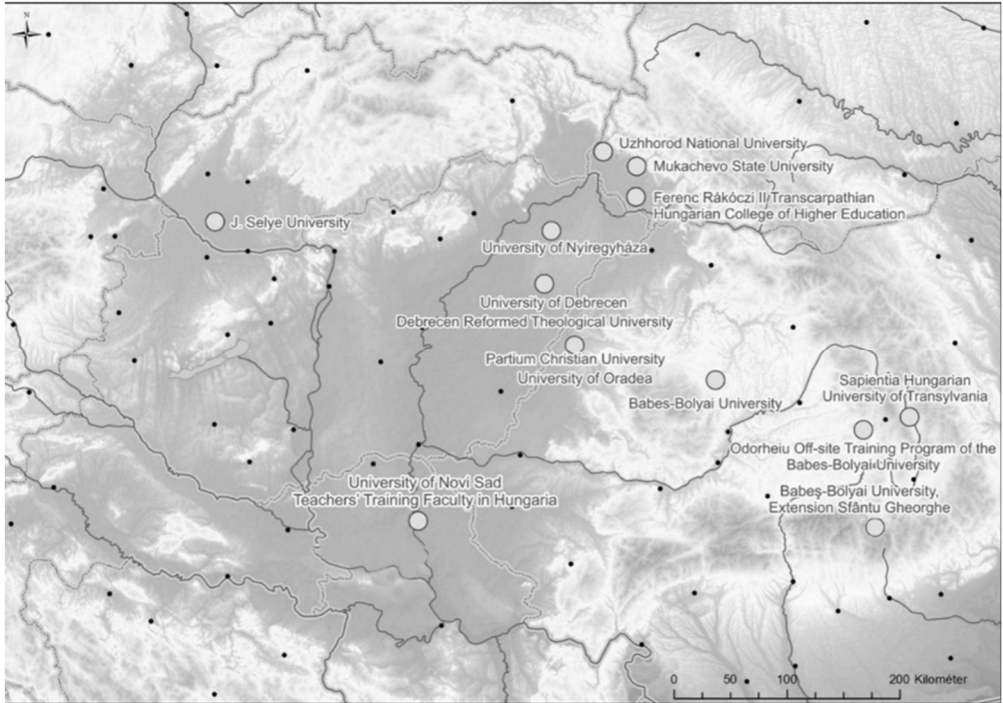
4. A KUTATÁS MÓDSZERTANI HÁTTERE⁵⁵

Kutatásunkban 15 interjút készítettünk testnevelőkkel, sportért felelős intézményvezetőkkel Kelet-Magyarországon, illetve felvidéki, kárpátaljai, vajdasági, erdélyi és partiumi, elsősorban kisebbségi magyarokat tömörítő felsőoktatási intézményekben vagy olyanokban, ahol nagy számban tanulnak határon túli magyar diákok. A következő intézményekben készültek az interjúk: Debreceni Egyetemen (három fővel), a Nyíregyházi Egyetemen, a DRHE Kölcsey Ferenc Tanítóképző Karán, a Partiumi Keresztény Egyetemen, a Babes-Bolyai Tudományegyetemen (Kolozsvár), a BBTE kézdivásárhelyi és sepsiszentgyörgyi kihelyezett tagozatain ugyanazzal a személlyel, a Munkácsi Állami Egyetemen, az Ungvári Állami Egyetemen, a Nagyvárad Állami Egyetemen, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (Beregszász), a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen (Marosvásárhely), az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán (Szabadka), a Selye János Egyetemen (Révkomárom) (egy-egy fővel) magyar, angol és ukrán nyelven (1. térkép). Három interjúalany csak írásban vállalta a kérdések megválaszolását, a többi interjú hossza 40 és 80 perc közötti. Az interjúkban a következő kérdéskörök fogalmazódtak meg: Társadalmi, intézményi tényezők (intézményi háttér; szabályzat a testneveléssel kapcsolatban; hallgatói sport; rendezvények, programok; a hallgatók egészségi és edzetségi állapota; kötelező testnevelés szigorítása); Ökológiai tényezők; Gazdasági tényezők; Személyi tényezők; Jövőtervek.

---

⁵⁵ A kutatás módszertani háttérét és eredményeit bemutató fejezetek Kovács Klára munkái.

1. térkép. A kutatásban vizsgált felsőoktatás intézmények.

A térképet készítette: Pally Katalin

5. EREDMÉNYEK

5.1. Kezdeményezések az intézmények különböző szervezeti szintjeiről

Fitz (1994) elmélete alapján megvizsgáltuk, hogy a megkérdezett intézményekben milyen típusú programok vannak a hallgatók egészségtudatosságának fejlesztése érdekében: mennyire jellemzőek és milyen típusú felülről (top-down), illetve alulról jövő kezdeményezéseket (bottom-up) találhatunk. Top-down kezdeményezéseknek tekintettük azt, ha a felsőoktatási intézmény irányítói szervezik, alapdokumentaiban jelenik meg célként a hallgatók egészségtudatos életmódjának kialakítása és rögzítése, s ehhez egyetemi szintű programokat valósítanak meg. Ilyen a Debreceni Egyetem esetében a társadalmi szolgáltatásként működő DEMEK (Debrecen Egyetem Mentálhigiénés és Esélyegyenlőségi Központja), ami célul tűzi ki a fizikai, lelki és szociális problémákkal küzdő hallgatók segítségét.

Ahhoz azonban, hogy bármilyen egészségfejlesztő program hatékonyan működhessen egy felsőoktatási intézményben, fontos mérni a hallgatók egészségi állapotát, magatartását, s a gyűjtött információk alapján kidolgozni olyan mozgásprogramokat, melyek érzékenyek az esetleges problémákra úgy, hogy közben a résztvevők is kellő motivációt kaphassanak a sportolás folytatására az egyetem falain kívül is. Több intézményben is zajlanak ilyen felmérések, mint pl. a Debreceni Egyetemen Hungarofit felmérés, amelyet elsősorban a belépő, testnevelést teljesítő hallgatói korcsoport edzettségi állapotát mérik, azonban az adatokat egyelőre csak tárolják. Ukrajnában állami rendelet teszi kötelezővé a hallgatók egészségi és edzettségi állapotának felmérését, s már ezek az eredmények is jól tükrözik a diákok katasztrofálisan rossz egészségi állapotát, melyre megoldás lehetne a kötelező testnevelés kreditalapú bevezetése a diplomaszerzés érdekében legalább néhány féléven keresztül. Ez azonban jelenleg hiányzik az ukrán felsőoktatási rendszerből a szovjet rendszer összeomlása óta.

„1600 hallgató van nálunk, értékeltünk 1100-at közülük, vagy 500 hallgatónak egészségügyi felmentése volt, vagy speciális egészségügyi csoportban vannak. Őket értékelni, osztályozni nem tudtuk. Ezeket a hallgatókat, akiket értékeltünk, osztályoztunk, 1100-ból 500-ból 15 százalék majdnem a maximális pontszámokat ért el, max. pontszámú gyakorlatilag senkinek sem volt. A legrosszabb eredményeket az állóképességi mutatókban látszottak, a futásoknál a fiú 3 és a lány 2 kilométeren, gyakorlatilag 40%-uk nem tudta a normatívát teljesíteni. Ezek a normatívák, iskolai normatívák a 10-11 osztályosoknak. Nem lehet mondani, hogy nehezek. A másik mérés, ahol bajok voltak, a 100 méteres futás. Itt 50%-uk teljesítette, a fizikai erőt mérő gyakorlatokat is az 50%-uk tudta teljesíteni.”(Ungvári Nemzeti Egyetem, férfi)

Hasonlóan lesújtó eredményekről számolt be interjúalanyunk a BBTE Sporttudományi Karáról, ahol szintén végeznek antropometriai vizsgálatokat, azonban mivel a részvétel önkéntes, ezért szinte csak a saját, az átlagnál sportosabb hallgatóikat tudják mérni. De közöttük is látható egyfajta hierarchia az edzettségi állapotot tekintve: a legjobb eredményeket sportedzők, aztán a testnevelő tanárok, míg náluk rosszabbat a gyógytornászok mutatnak. A nem ezen a szakon tanuló hallgatók a közepesnél rosszabbul teljesítenek, tehát itt is van teendő interjúalanyunk szerint. Ezeket az eredményeket, akárcsak a Selye János Egyetemen végzett Netfit-felmérések adatait, elemzik a testnevelés tanszékeken és intézetben dolgozó oktatók, így publikációk születnek, s ezzel megjelenik a kutatás dimenziója a virágszirom modellből.

Fontos kiemelni még az UNE esetében azt, hogy egyetemi szinten ünneplik a kiemelkedő sporteredményt elérő és/vagy mestersportoló címben részesülő versenyzőket: őket a rektor a diplomaosztók alkalmával kitüntetni, s a tanulmányaikat többféle módon (egyéni tanrenddel, magasabb ösztöndíjjal, könnyített tanmenettel) segítik.

Azonban interjúalanyunk kiemeli, hogy ebben nagy szerepe van a rektor elköteleződésének a sport iránt, s egész egyetemen ezek a „jutalmak” csak akkor érvényesülnek, ha minden kar vezetője számára is fontos lenne a sport, de ez nem így van. Ők az említett jutalmon és kedvezményeken kívül virággal, ünnepélyes keretek között köszöntik az eredményt elérő sportolóikat, ezzel mutatva példát a többi diáknak, hogy a sport révén mi mindent lehet elérni, mennyire büszkék rájuk, s ami a legfontosabb, a tanulmányok folytatása mellett is lehet sportolni, sőt kiemelkedő eredményeket elérni.

Az alulról jövő kezdeményezéseket alapvetően két csoportra oszthatjuk: intézményi szervezeti keretek között működő, a hallgatói képviselő (HÖK) által létrehozott és fenntartott Sportirodák, vagy szervezett sportprogramok (pl. a DRHE-n), illetve a teljesen egyedi, a testnevelő tanárok felelősségtudatának és elköteleződésének köszönhető egyéni konzultációk az órákon vagy azokon túl. A DE-n és NYE-n pályázatokból létrehozott és működtetett sportirodák fő célja a hallgatók megmozgatása, lehetőségek biztosítása, hogy új, addig talán ismeretlen sportokat ismerjenek meg, s végső soron pedig a közösségépítés. Ahhoz, hogy hallgatóbarát és így népszerű programokat tudjanak megvalósítani, a DE-n kérdőív segítségével rendszeresen felméri az elsősök igényeit, tapasztalatait és sportmúltját a gólyatáborokban. Ezzel nemcsak figyelembe tudják venni az elvárásokat, hanem ki tudják szűrni az esetleges versenysportolókat az egyetem valamely szakosztályába.

„Azt gondolom, hogy nem szeretnék tényleg semmit kiemelni, de ami hirtelen eszembe jut, a kocsmasportok. És itt a darts, csocsó, billiárd, póker, nagyon komoly népszerűségnek örvendenek, tehát a pókerbajnokságon, még nem volt olyan, hogy ne lett volna teltház. A Lovardában, ami, azt gondolom, hogy elég komoly rendezvény. Nyilván itt ugye igyekszünk a naprakész sporttrendeket követni, és azokat, amire igény van, itt egy nagyon komoly kérdőívünk van, aminek a segítségével ezeket mérjük, és felmérjük. Akár a külföldi hallgatók körében is, most volt egy nemzetközi sportnapunk, ami szintén hagyományteremtő szándékkal volt. Például a krikett, vagy a baseball, amerikai foci, rögbi, ezek itt is léteznek, és itt is üzhetik.

Szerintem az egyetemnek a hallgatóközpontúság a fő célja, ez egy titok, vagy magyarázat, hogy az egyetemünk ennyire sikeres tud lenni. Az elsődleges érték a hallgató, alapvetően, azt gondolom, hogy minden szervezeti egység úgy gondolkodik, hogy hallgató nélkül ő sem lenne. Iroda sem lenne. Mint ahogy egyetem sem, mint ahogy semmi. Sajnos nagyon sok helyen fordítva gondolják, azt gondolom, hogy ez a világ elmúlt.” (Debreceni Egyetem, férfi1)

Minden határon túli térségben találkoztunk olyan testnevelőkkel, akik kiemelték, hogy tulajdonképpen az egyetemi testnevelés legfontosabb célja szerintük a sportolás olyan mértékű megkedveltetése, amelynek köszönhetően a sportot fontosnak tartó és rendszeresen végző fiatalok hagyják el az egyetem falait.

Kiemelkedően fontosnak bizonyul a személyes példa, odafigyelés, tanácsadás, beszélgetés a hallgatók korábbi élményeiről és tapasztalatairól, amelynek - véleményük szerint - a legnagyobb hatása van rájuk. A Selye János Egyetemen a választható sportórákat (pl. aerobic) a hallgatók órarendjéhez igyekeznek igazítani, hogy minél többen részt tudjanak venni, akik szeretnének. A Munkácsi Állami Egyetemen a testnevelők végzik a tehetségek kiválasztását, s edzését, versenyekre való felkészítését teljesen önkéntes alapon, szabadidejükben, fizetség nélkül. Tehát jól láthatjuk a testnevelő tanárok kiemelkedő szerepe a fiatalok egészségtudatosságra nevelésében és élethosszig tartó sportszocializációban nem csak a középfokú oktatásban fontos.

„Nagyon gyakran órák után is, tevékenység lejárta után is ott maradnak a diákok, és szívesen maradok velük, mert azt mondom, amíg itt vannak, addig nem egy bárban, vagy egy kevésbé egészséges környezetben - kevésbé egészséges tevékenységet folytatnak... Gyakran találkozom diákokkal fitneszterembe, ahová én is rendszeresen eljárók,.... tehát azt mondom a 20 éves fiatalnak, hogy kérlek, tartsd a ritmust velem, és ez nagyon sokat számít neki, mert azt mondja, hogyha ő is mozog, akkor majd ő is az én koromban is fogja tudni tartani a ritmust a fiatallal. És egyáltalán a hozzáállásom, a lelkesedésem nekem hatalmas, és ezt igyekszem nekik átadni. A mozgás szeretetét...” (EMTE, nő)

Bár az elmélet nem tartalmazza, elemzéseink alapján azonban meg tudunk határozni egy mezo szintet is, ahol középszintről, egy-egy testnevelő vagy sporttudományi intézet/tanszék részéről fogalmazódnak meg olyan igények és javaslatok, programok, amelyek a hallgatók egészségtudatosságát célozzák meg, természetesen a sport révén. Ilyen kezdeményezéseknek tekintjük a különböző tanszékek (orvosi, élettani vagy testnevelés) megjelenését egészségpontok formájában valamilyen kiemelkedő egyetemi rendezvényeken, fesztiválon (Campus fesztivál, FőHe) a DE-n és NYE-n. Hasonlóan tanszéki kezdeményezés a beregszászi főiskolán, a munkácsi egyetemen és a Selye János Egyetemen különböző jótékonysági programokon, futásokon, városi sportrendezvényeken való részvétel, amelyeken valamilyen társadalmi problémára, vagy éppen az egészséges életmódra hívják fel a figyelmet. Ezekkel az eseményekkel a társadalmi szolgálat is megjelenik a programokban, akárcsak a Selye János Egyetem tanszéke által kezdeményezett ovisport. Az ovisport keretében a hallgatók bevonásával alakítják ki a különböző sportpályákat óvodásoknak, akik egy nap keretében birtokba vehetik ezeket, s különböző mozgásformákat mutatnak nekik az oktatók, leendő óvópedagógusok.

5. 2. Oktatás

Az oktatás témakörét két nagy területen tudjuk vizsgálni interjúink alapján. Az egyik és talán legszélesebb, illetve fontosabb a testnevelés kérdésköre, míg a másik az olyan szakok esete, ahol kötelező tárgyként jelennek meg sporthoz, testi és egészségneveléshez kapcsolódó tantárgyak (testnevelő tanár, óvópedagógia és tanítóképzés).

Magyarországon kritériumkövetelményként fogalmazódik be alapszakon két, mesterképzésben egy félév kötelező testnevelés teljesítése a diploma megszerzéséhez, ugyanez a helyzet a Selye János Egyetemen, ugyanakkor tudni kell, hogy ezt minden egyetem maga határozza meg az akkreditációjában. A Debreceni Egyetemre vonatkozóan látnunk kell, hogy maga a testnevelés egy nagyobb sportkoncepció részét képezi, amelyben helyet kap a sporttudományi képzés/kutatás, versenysport- és szabadidősport szervezése és természetesen a hallgatók kötelező testnevelésnek biztosítása. Ebben a sportolási lehetőségek biztosítása játssza a legfontosabb hangsúlyt, amik olyan élményeket nyújtanak a számukra, melyek hatására a kötelező jelleg előbb-utóbb belső motivációvá alakul.

„És azt látjuk, hogy az egészség nevelés kapcsán ez egy fontos terület, ne szokjanak le a mozgásról, és minél több embernél maradjon meg. Nyilván aki ezt nem akarja, az nem fogja csinálni, de bízunk benne, hogy sok olyan hallgató van, aki azért, hogy muszáj neki, felismeri azt, hogy ez nem egy szenvedés, hanem egy jó dolog.” (Debreceni Egyetem, férfi2)

„Soha nem általános testnevelés órát tartottunk, mint ahogy ezt az alap- és középszintű képzésben teszik, hanem mi mindig sportági órákat hoztunk a hallgatóknak. Mivel nálunk kb. 23, volt, amikor 28 féle sportág közül lehetett választani. „Annak idején egy olyan tanszékvezetőm volt, vagy egy olyan főnököm volt, Ökrös István, aki az igazi, vérbeli testnevelő tanár volt, még a régi időkből, és Ő a kollégáknak mindig azt közvetítette és azt kérte tőlünk, hogy jó, hogy sportági órát tartunk, de az általános és sokoldalú képzésre nagyon oda kell figyelni, a hallgatóknak nagyon rossz az állóképessége, nagyon rossz az erőnléte, tehát a cardiovascularis rendszert fejleszteni kell. Amikor órára jön a hallgató, mindig csinálunk olyan gyakorlatokat, hogy azért bizonyos szintű fejlődés tapasztalható legyen, illetve a gimnasztikára nagy hangsúlyt fektessünk, mert az is általános dolog, azt mindenki meg tudja csinálni, és utána jöhet a sportági rész.” (Debreceni Egyetem, nő)

Romániában négy félévnyi testnevelést tesz kötelezővé a vonatkozó jogszabály, amiért félévente egy kredit jár. Ezeket a hallgatók jellemzően a képzés elején teljesítik. Interjúalanyaink elmondása szerint ezeken az órákon zömmel olyan mozgásformákkal ismertetik meg a hallgatókat, amelyekkel sokszor nem is találkoztak a középiskolákban. A BBTE-re az ország minden részéről érkeznek diákok, s van köztük olyan, aki még soha nem járt kosárlabda-mérkőzésen, míg a PKE oktatója kiemeli, hogy nemcsak fizikálisan, de technikai értelemben is komoly hiányosságokkal érkeznek a hallgatók középiskolákból. Ezeket próbálják a testnevelés órákon valamelyest kompenzálni, akárcsak a DRHE tanítóképzésében. A BBTE Sporttudományi Kara komoly szervezőmunkát vállal azért, hogy minden kar hallgatóinak testnevelését ők szervezik és valósítják meg: egy-egy oktató felel egy-egy karért, s egyeztetve az adott karral próbálják beilleszteni óarendjükbe a testnevelést. Azonban mivel Kolozsváron a városban elszórtan vannak a kampuszok, komoly időt is igényel a hallgatóktól, hogy eljussanak a kar sportközpontjába.

„12 évi tanulás után még egy kosárlabdát nem fogott a kezébe, ő nem tudja, hogy mi az a kosárlabda, kézilabda, röplabda. Sajnos annyira gyenge az általános iskolás, gimnáziumi testnevelés-oktatás. Most mondjam azt, hogy szerintem ebben a testnevelő tanárok is hibásak? Nem érdekli őket, hogy nem tanítanak nekik semmit. És már nagyon nehéz 19-20 évesen rávenni őket, hogy játszanak. Ha addig nem szerették meg, nem tanulták meg, akkor onnan nagyon nehéz.” (PKE, nő)

Jól érezhető a kötelező szabályozás hiánya az ukrajnai intézményekben, különösen az UNE esetében, ahol az első félévben az intézmény beépíti a hallgatók tanmenetébe a testnevelést, mivel azonban semmilyen kontroll lehetőség nincs, ezért, amikor ezt megtudják, nem járnak be, második félévben pedig mintegy 75%-os a lemorzsolódás. A beregszászi főiskola ezt a problémát úgy oldotta meg, hogy minden hallgatónak az első négy félévben részt kell vennie valamilyen közösségi extrakurrikuláris tevékenységben, szakkörön (kórus, néptánc, tudományos kör, sport stb.). A főiskolán kilenc ilyen működik, közülük hat sport (kézilabda, kosárlabda, röplabda, asztalitenisz, futball, aerobik). Ennek teljesítését a vezetőtanárnak a leckekönyvben kell igazolnia, s ezzel együtt van teljesítve az adott félév, így van tétje. A sportfoglalkozásokat szívesen választják a hallgatók, akik közül aztán többen a négy félév teljesítése után is, leginkább csapatban, egyetemi-főiskolai versenyeken is részt vesznek. Ily módon válik egy kötelezettség aztán belső indíttatású, kedvtelésből végzett sportolássá. Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán is hasonló rendszert vezettek be, mivel Szerbiában sincs testnevelés kötelezettsége a hallgatóknak: kötelezően választható tárgyként bevezették a sportfoglalkozásokon vagy kórusban való részvételt. Emellett szabadon választható programként is, ha látogatják ezeket, akkor a félév végén jutalomban részesülhetnek (pl. kiránduláson való részvétel). Az ő esetükben az óraterhelés nem teszi lehetővé több testnevelés kötelező tételét.

„Nálunk van 3 csoport a testnevelésnél, 1. általános csoport, akik bármilyen szakra járnak, ők egyszer járnak testnevelés órára hetente. Ez nekik kötelező. De a diplomához nem kötelező. Ez is kb. 50%-os látogatottságú. Az első szemeszterben jobban járnak, mert még nem tudják, hogy nincs formális kontroll. De szünet után valahogy megtudják, hogy ez nem fog számítani az osztályozáskor. Ekkor már csak 25%-uk jár. A második szemeszter katasztrofális, 25 %-os látogatottság. A második csoport a speciális egészségügyi csoport, itt vannak jó speciális kollégáink, akik betegségcsoportonként is felosztják ezeket a diákokat 3 nagy csoportra. De sajnos ez sem kredites. És a 3. csoport, a sport csoport, akik háromszor hetente járnak, ők versenyeznek, válogatottak. Az én véleményem, hogy ide politikai döntések kellenének, amik voltak régen. Most csak az erős kontroll maradt, hogy a hallgató köteles járni 1 évet a testnevelési kurzusra, utána aláírja a testnevelő tanár a tanulmányi könyvet. Ilyen kontroll lehetséges, és lennie is kell.

Ez lenne az első lépés, mert ha a rendszer működne a középiskolai szinten, ha a testnevelés színvonala olyan volna, mint a szovjet rendszerben, akkor a hallgatók, amikor hozzánk jönnek iskola befejeztével, tudnák, hogy miért fontos ez. Érténeék, hogy ez milyen fontos az egészségre, és mindenre, de már az iskolában is kihagyták, honnan lenne motivációjuk? Csak valahogy kényszeríteni lehet őket, az világos, ha 1 évig utasítjuk őket, hogy járjanak, akkor megérik a különbséget, érzik a változást, és így tovább. És akkor kialakul egy belső motiváció.” (UNE, férfi)

Azokban az intézményekben, ahol óvopedagógus- vagy tanítóképzés zajlik (PKE, DRHE, ÚE MTTK, SJE) a tantárgyi hálóban több olyan kurzus is szerepel, ami mozgásos tevékenységeket tartalmaz annak érdekében, hogy ők is majd tudjanak ilyen jellegű foglalkozásokat, testnevelés órát tartani az óvodában, iskolában. Ezekben az intézményekben több interjúalany is kiemeli, hogy igen hiányos tudással érkeznek a hallgatók, így az alapoktól kell elindulni annak érdekében, hogy eljussanak arra a szintre, hogy ezek a diákok tudják majd a gyerekeket tanítani, mozgását fejleszteni. A Selye János Egyetem képzéseiben két táborban is részt kell venniük, mert minden iskolafokon megjelennek a természethez kapcsolódó rekreációs tevékenységek (túrázás, természetiskola, táborok). Így a leendő óvopedagógusok és tanítók/nők nagyon komoly teljesítménytúrákon vesznek részt a képzés alatt. Ezeknek a programoknak a képzési kötelezettségeken túl komoly közösség-összekovácsoló ereje is van. Emellett számukra kötelező az egyetemi sporteseményeken, rendezvényeken, illetve városi sportprogramokon való részvétel, amelynek célja egyfajta „első lökés” adása a számukra, hogy aztán ha megismerik és megkedvelik ezeket a mozgásformákat, akkor maguk is végezzék.

„Igen, egyedül az óvó- és tanítóképzősöknél ott A és B típusú tantárgyakként is megjelenik [a testnevelés – a szerző], de ott elméleti része is van. Mivel Szlovákiában a tantervben a testnevelésen belül vannak táborok, sporttáborok, alsó tagozaton természetiskola, ami Magyarországon erdei iskola kicsit más töltséggel, nagyon be van határozva jogilag. Aztán felső tagozaton van sízés 7.-ben, majd gimnáziumban vagy szakközépiskolában vagy szakmunkásképzőben ott van sízés másodikban, és úszás van óvodában, alsó tagozaton, felső tagozaton és gimnáziumban...

...és mivel én óvó- és tanítóképző kötelezővé teszem számukra [a sportrendezvényeken való részvételt – a szerző], amit először furcsállják, de utána a végén, amikor túl vannak rajta, megköszönik, hogy jaj de jó, hogy kötelező volt, mert ha nem lett volna, nem jövök el, így meg egy fantasztikus élményben volt részem. És első évben kötelező, utána már maguktól mennek, tehát megmutatjuk nekik az utat.”(Selye János Egyetem, nő)

5. 3. Belső szolgáltatások

A különböző sportrendezvényeket, programokat vizsgálva minden olyan intézmény, ahol van megfelelő sportinfrastruktúra, jelezte, hogy különböző sport- és egészségnapokat, versenyeket szoktak rendezni. A Debreceni Egyetemen a klasszikus csapatsportokon kívül frizbi, baseball, amerikai foci, kocsmasportok, úszás, vívás, futó- vagy éppen aerobic napot is szoktak tartani, amely utóbbin számtalan mozgásformát kipróbálhatnak a résztvevők. A DRHE esetében délutáni focit, zenés aerobik és röplabdát is tartanak, tanár-diák foci, kosár-, röplabdameccseket is szoktak rendezni. A zenés aerobic esetén ki kell emelni, hogy ebben megjelenik a társadalmi felelősségvállalás is, hiszen az egyetemhez kapcsolódó gyakorló iskolákból és szinte az egész egyházmegyéből jönnek dolgozók, diákok és szülők. Hasonlóan kiemelkedő társadalmi és identitásmegőrző szerepe van a Selye János Egyetem által minden évben megrendezett „Futás a jövőért” programnak, melynek keretében az egyetemisták elindulnak futni, majd csatlakoznak hozzájuk az iskolások és óvodások is, s együtt futnak be a Klapka szoborhoz Révkomáromban, az egyetlen városban Felvidéken, ahol minden iskolafokon megjelenik a kisebbségi magyar oktatás. A rendezvénnyel erre, illetve a magyarság megőrzésének fontosságára hívják fel a figyelmet. Emellett azonban rendeznek sportnapot, részt vesznek magyarországi egyetemi versenyeken, mint pl. a DE által minden évben szervezett Campus sportfesztiválon. Labdarúgás, kosárlabda, röplabda, aerobik, asztalitenisz versenyeket szerveznek, s hallgatói kategóriát hoztak létre a több évtizedes múltra visszatekintő Komárom-Komárno futáson. A BBTE Sporttudományi Kara is rendszeresen szervez sportversenyeket, de leginkább a középiskolai diákoknak szervezett nyári egyetemet emelte ki interjúalanyunk, mivel ennek egyik fő célja az, hogy a diákok betekintést nyerjenek az egyetem világába, az egyetemisták életébe.

Többen is kiemelték ezeknek a sportprogramoknak legfontosabb célját, mégpedig a közösségépítést. Ezeknek a rendezvényeknek a legfontosabb küldetése az egészségtudatos életmódra, s ennek részekén a rendszeres sportolásra való figyelemfelkeltésen kívül, hogy a korábban működő, de a különböző oktatási változásoknak (pl. kétszintű képzés bevezetésének) köszönhetően ma már kevésbé létező hallgatói közösségeket alakítson ki, ahol olyan szakosok is megismerkednek egymással, akik egészen más területen és kampuszokon tanulnak. Legyen a közös cél egy nemes feladat (a kisebbségi magyarság megőrzése, vagy valamilyen társadalmi problémára való figyelemfelkeltés), egy meccs lejátszása a barátokkal, vagy a szabadidő kellemesen és hasznosan való eltöltése hasonló érdeklődési körű emberekkel, mindegyikben közös az, hogy együtt lehetünk, élményeket szerzünk, jól érezzük magunkat egy remek közösség tagjaként. Ahhoz azonban, hogy ez a közösségépítés megvalósuljon, fontos, hogy felmérjük a hallgatók igényeit, elvárásait, érdeklődési körét.

Ez sajnos hiányzik a DRHE esetében, s ez okozza interjúalanyunk szerint azt, hogy volt olyan HÖK által szervezett sportesemény, ami érdeklődés hiányában elmaradt. Ilyen volt pl. az 580 perc mozgás program is.

„Egyrészt a sportolás népszerűsítése, a közösségi élet beindítása, a közösségi élet létrehozása. Azt gondolom, hogy az egyetemek átalakulásával, módosításával, akár itt a Bsc szakok bevezetését, akár a szakok, szakkörök, csoportoknak az eltűnésével, azt gondolom, hogy más lehetősége nincs az egyetemeknek, mint hogy a sporton keresztül csináljanak közösségeket. Bármit is csinálhatunk, ilyen erő nem lesz, ehhez nyilván kell, hogy sportoljanak, versenyezzenek. Hogy egészségesen éljenek, hogy egészségmegőrző része is legyen. De azt gondolom, hogy amik eddig megvoltak az egyetemeken, jó pár átalakulás volt, ami ezeknek nem nagyon kedvezett. Láthatjuk, hogy egyetemi közösségek nem nagyon léteznek, sem szakon belül, sem évfolyamokon belül, sehol.” (Debreceni Egyetem, férfi1).

A kárpátaljai intézményekben (különösen a Munkácson és Ungváron) alapvetően a sportprogramok is erőteljesen versenysport beállítottságúak, mint már fentebb is láthattuk a sport szerepét ismertetve az intézmények életében. A Munkácsi Állami Egyetemen egyetemi könnyűatlétkai, foci, röplabda, asztali tenisz és sakkversenyeket szerveznek. Ezek célja a sportolás népszerűsítése, valamint a leghetesebb hallgatók kiválasztása. Ezen hallgatókból csapatokat hoznak létre, s ők képviselik az egyetemet a megyei és az országos versenyeken. Az Ungvári Állami Egyetemen a múlt tanévben 60 versenyt szerveztek a hallgatóknak. 10 sportágból, 20 karról, a beregszászi főiskoláról és koledzséből⁵⁶ voltak versenyzők. 22 csapat indult kosárlabda, mini futball, könnyűatléтика, úszás, sakk stb. Ezen kívül még az oktatóknak és a részmunkaidős dolgozóknak is szerveznek versenyeket.

5. 4. Infrastruktúra

Előző, a térségben vizsgált kvantitatív elemzésünkben (Kovács et al. 2018) kimutattuk, hogy jelentős szerepe van az intézmény infrastruktúrájának a hallgatók sportolási szokásaiban. A kiemelkedő infrastrukturális lehetőségekkel bíró intézmények hallgatói rendszeresebben sportolnak, s fontosabb is a számukra ez, mint a DE böszörményi úti vagy Kassai úti kampuszán, a Selye János Egyetemen stb., míg azokban az intézményekben, ahol ez nincs vagy nem megfelelő, ott a hallgatók is sokkal kevesebbet mozognak (pl. PKE, ÚE MTTK, DE nyíregyházi kampusza, BBTE Teológiai Kar stb.).

„Sajnos a sportélet az nagyon gyenge. Nekem az a tapasztalatom hogy a vezetőség, és én ezt vártam, mindig fel is vállalom, nem igazán fordít se pénzt, sem energiát arra, hogy ez az egyetem egy normális tornateremmel bővüljön.

⁵⁶ Speciális iskolatípus az ukrán oktatásban, ami szakképesítéssel és érettségivel zárul. Magyarországi rendszerhez viszonyítva a technikum és a felsőoktatási szakképzés között helyezkedik el.

Úgy gondolom, hogy ha lennének megfelelő feltételek, akkor a sportéletet fel tudnánk vinni ezen az egyetemen. Ettől függetlenül mindig arra törekszünk, hogy az adott lehetőségből kihozzuk a maximumot és szakmailag megfelelő és hasznos foglalkozásokat tartunk. Saját tornaterem hiánya miatt sajnos nagyváradai középiskolákba járunk testnevelés órákat tanítani. Ami azért is rossz, mert távol van az egyetem fő épületétől. A diákoknak ingáznuk kell 45 perc 1 óra, az út 20 perc, ki lehet számítani, hogy mennyit, tudunk mozgása fordítani.” (PKE, nő)

Azonban ez az összefüggés nem minden intézmény esetében evidens: találkozhatunk olyan intézményekkel, ahol megfelelő a sportinfrastruktúra, mégsem sportolnak, s olyat is, ahol eléggé hiányos, de ettől függetlenül aktívak a diákok. Az előbbire példa a DRHE esete, ahol van minden, kevés hallgatóval dolgoznak, s a középiskola jól felszerelt termét is használhatják, itt a motiváció hiánya, illetve a berögzült negatív iskolai tapasztalatokkal kell megküzdeni az intézményeknek. Mint ahogy azt fentebb említettük, az igények, elvárások felmérése segíthet a demotiváció csökkentésében. A BBTE esetében a sportinfrastruktúra erőteljes koncentrációja okozhat problémát a hallgatók rendszeres(ebb) sportolásában, mivel az ide való eljutás egy ilyen nagyvárosban, mint Kolozsvár, ahol elszórtan vannak az egyes karok, sok időt vesz igénybe, s egy-egy lyukas órában pl. szinte lehetetlen, de a hallgatók motiválatlansága, a középiskolai negatív tapasztalatok szintén szerepet játszanak.

A Munkácsi Állami Egyetem több sportpályát és termet bérel a városban, amire már egyre kevésbé van keret, azonban a város segítségével igyekeznek kielégíteni a hallgatók mozgásigényét, ha az egyetem már erre nem lesz képes. A beregszászi főiskolának és a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karnak sincs önálló sportinfrastruktúrája (más iskolai termekben tartják a testnevelés órákat, amíg a csarnokok felépülnek), a lehetőségekhez mérten a szakköri kötelezettségek bevezetésével és működtetésével készítetik a hallgatókat arra, hogy mozogjanak, ami aztán egyeseknél belső indíttatású tevékenységgé válik. Ennek köszönhető a beregszászi főiskola diákjainak kiemelkedő magas sportolási gyakorisága és sportkörtagsága (Kovács et. al 2018). Az EMTE marosvásárhelyi intézményében is hiányos az infrastrukturális ellátottság az interjúalanyunk szerint, de itt is kiemelkedő az oktató tanári hozzáállása: igyekszik ezekből a lehetőségekből a legtöbbet kihozni, akárcsak Beregszászban és Szabadkán, s minden eszközzel ösztönzi a hallgatókat, hogy a városban, önállóan menjenek el sportolni, amit az intézmény egyébként elfogad.

„Így van, tehát sosem azt mondom a diáknak, hogy nem csinálunk ezt, mert nincs pénz vagy nincs pálya, hanem mindig a lehetőségek függvényében megtalálok valamit és azt mondom, hogy ezt kell csinálni gyerekek, mert ez a jó, ez az egészséges és bármikor egy egészséges ember a társadalom bármilyen kihívására másképp tud reagálni, mint egy egészségi problémákkal küzdő.” (EMTE, nő)

6. ÖSSZEJZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Tanulmányunkban hazai és határon túli kisebbségi magyar intézmények sportéletébe nyertünk betekintést: bemutattuk, hogy ezekben az intézményekben milyen, elsősorban sportoláshoz, kapcsolódó tevékenységekkel, programokkal és koncepcióval igyekeznek hozzájárulni a diákok egészségtudatos életmódjának kialakításához, melyben központi elemként szerepel az élethosszig tartó sportolásra való szocializáció. Kutatásunk elméleti háttérében a NEFI egészségfejlesztés beavatkozási területeinek az egyetemek koncepciójához kapcsolódóan terjedelmi korlátok miatt három elemet emeltünk ki és jártunk körbe az intézményi gyakorlatokra fókuszálva: az oktatást, a belső szolgáltatásokat és az infrastruktúra szerepét. Ugyanakkor az elemzésekből láthatjuk, hogy a kutatás, természetesen a működtetés és a társadalmi szolgáltatások is jellemzően megjelennek az intézmények gyakorlatában. Az elméleti háttér másik pilléréként Fitz (1994) elméletéhez kapcsolódóan megnéztük az alulról, felülről jövő intézményi kezdeményezéseket, de azonosítani tudtunk ún. mezoszintűeket is.

Összességében azt láthatjuk, hogy mind a testnevelés, mind a sportprogramok szervezésében legfontosabb célkitűzésként az egészséges életmódra nevelés és a közösségépítés játssza a fő szerepet. Szintén fontos elemként jelenik meg a negatív attitűdök, középiskolából hozott rossz tapasztalatok megváltoztatása, melyben legfontosabb eszközként az örömtestnevelés (Csepela 2000) és az élményeket nyújtó sportprogramok jelennek meg. Azonban ezek hatékony megvalósulásához rendkívül fontosak az alulról jövő kezdeményezések befogadása, illetve a hallgatói igények, elvárások folyamatos monitorozása és figyelembe vétele.

A közoktatáshoz hasonlóan a felsőoktatásban is kulcsszereplőként jelenik meg a testnevelő szerepe: noha a tömegesedett és erőteljesen diverzifikálódott felsőoktatásban, főként a több ezer hallgatók számláló intézményekben, egyre inkább eltűnnek a személyes kapcsolatok az oktatók és hallgatók között, azt láthatjuk, hogy egy hallgatóbarát, empátikus, érdeklődő testnevelő tanár mint követendő példa rendkívüli hatással bírhat a diákokra az egészségtudatosság és ezen belül a rendszeres sportolásra nevelés vonatkozásában. Szintén nagyon fontos az intézményvezetők elköteleződése az egészséges életmód, s ennek részeként a sport iránt, de fontos, hogy ez ne csak a versenysportra koncentrálódjon.

Több interjúalany is kiemelte a „kötelező” testnevelés, sportprogramokon, illetve szakkörökön (amik közül lehet sportot is választani) való részvétel szerepét. Ezek mintegy „kezdő lökésként” funkcionálnak a hallgatók számára, hogy megismerjék a különböző mozgásformákat, élményeket, tapasztalatokat szerezzenek annak érdekében, hogy ezekkel gazdagodva aztán az intézmény falait elhagyva is sportoljanak. Természetesen minden intézményben van egy nagy létszámú csoport, akiket semmilyen módon sem lehet sportra motiválni, számukra ez egy hiánypótló mozgásforma.

Azoknak az aránya, akik minden sporteseményen örömmel vesznek részt kb. 10-15 százalék, de szintén van egy nagy létszámú csoport, akiknek szüksége van erre a kezdő lökésre, hogy aztán majd tapasztalatokkal gazdagodva már önként vegyenek részt sportprogramokon, vagy kezdjenek el rendszeresen mozogni. Ily módon a kötelező jelleg nagyon hasznos, ugyanakkor riasztó hatású is lehet, így nagyon fontos, hogy egy-egy intézmény hogyan közvetíti ezt a kötelezettséget a hallgatók felé. A WHO dokumentumaiból kiindulva, a meglévő gyakorlatot áttekintve az Egészségfejlesztő Egyetem lételeme a komplexitás, az öntevékenység (alulról induló kezdeményezés) teljességre törekvés, valamint az egyetemek harmadik küldetésének tudatos kihasználása. Nemcsak az egyetemen belüli, hanem az azon túli célcsoportok mozgósítása is (St. Leger 2001).

Felhasznált szakirodalom

- Barabás Katalin (2013): Egészségfejlesztés a felsőoktatásban. In: Tarkó Klára–Lippai László (szerk.): „Gyümölcs? A fa beváltja azt, amit virágával ígért”. Tanulmányok Benkő Zsuzsanna 60. születésnapjára. Szeged, SZTE JGYPK, 277–293. p.
- Bárdos Jenő, Kraiciné Szokoly Mária (2018): Egészség, életmód, egészségfejlesztés a felsőoktatás szemszögéből. *Neveléstudomány*. 218/2. szám. 5-21. o.
- Csepela Yvette (2000): „Örömtestnevelés?” *Új Pedagógiai Szemle*. 2000/10. sz. 83–89. p.
- Dooris, Mark (2005): Healthy settings: Challenges to generating evidence of effectiveness. *Health Promotion International*. 2005/21 sz. 55-62. p.
- Fitz, John (1994): Implementation Research and Education Policy: Practice and Prospects *British Journal of Educational Studies* 42/ 1 sz., Special Edition: Education Policy Studies. 53-69. p.
- Fullan, Michael – Stiegelbauer, M. Suzanne (1991): *The New Meaning of Educational Change* (2nd ed.). New York, Teachers College Press.
- Fullan Michael (2015): *The New Meaning of Educational Chnage*. Fifth Edition. New York, Teachers College Press.
- Kovacs, Klara, Lentene Puskas, Andrea, Moravec, Marianna, Rabai, David & Bacsne Baba, Eva (2018). Institutional Environment of Students’ Sports Activities in Central Europe. *Hungarian Educational Research Journal*, 8(2) sz. 50-68. p. DOI:10.14413/HERJ/8/2/5

- Moravec Marianna (2018): Egészségfejlesztés a közoktatástól az egyetemig fókuszcsoportos vizsgálatok tükrében. *Pedacta*. 2018 /1szám. 71-80. p.
- Nemzeti Egészségfejlesztő Intézet (2015): Egészségfejlesztő felsőoktatás. Modulok, tananyagok, jogi keretek. Országos Egészségfejlesztési Intézet, Budapest. <http://www.oefi.hu/alapelvek.pdf>.2017.09.10
- Perényi Szilvia - Bodnár Ilona (2015): Sports Clubs in Hungary. In Breuer, C., Hoekman, R., Nagel, S. & van der Werff, H. (szerk.): *Sport Clubs in Europe. A cross-national comparative Perspective*. Basel, Springer International Publishing, 221–247. p.
- St Leger, L. (2001): Schools, health literacy and public health: possibilities and challenges, *Health Promotion International*. 16/2. szám. 197-205. p.
- Tsouros Agis, Dowding Gina, Thompson Jane, Dooris Mark (1998): *Health Promoting Universities: Concept, Experience and Framework for Action*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe,
- World Health Organization (1986): *Ottawa Charter for Health Promotion*. Copenhagen, World Health Organization Regional Office for Europe.
- World Health Organization (1997): *Jakarta Declaration on Health Promotion into the 21st Century*. Copenhagen. WHO Regional Office for Europe.